

Neriman Həsənzadənin "Atabaylı" pyesi ilk dəfə 1984-cü ilde Milli Akademik Dram Teatrında tamaşa yoxulmuşdur. XII əsr Azərbaycan tarixinin edəbi-bədii təcəssümü olan bu əsər C.Məmmədquluzadə adına Naxçıvan Dövlət Müsiqili Teatrının da diqqətini çəkmışdır. Bu da təsadüfi deyil. Çünkü əsərdə baş verən hadisələr qədim Naxçıvan torpağında cərəyan edir, Cahan Pehlevanın ölümündən sonra hakimiyyət uğrunda mübarizələr, bu yolda doğma insanların bir-birinə xeyaneti, onların fonunda dahi Nizami və böyük Əcəmi kimi iki mütefəkkirin obrazı səhnəyə getirilmişdir. 1999-cu ilde rejissor Mərahim Fərzəlibeyovun quruluşunda hazırlanmış əsər bu güne kimi repertuaradadır. Tamaşa bu teatrın həyatında mühüm əhəmiyyət kəsb etmiş, bir çox aktyorlann yaradıcılıq imkanlarını, potensialını açmaqla yanaşı onlara şöhrət getirmişdir.

Teatrın üzünü ağı edən bu əsər monumental tamaşa olmasına baxmayaq, qastrol sefərlərinde de nəzərdə tutulur. Teatrın 125 illik yubileyi-münasibətli kollektivin Hüseyin Cavidin "İblis" faciesi ilə yanaşı, "Atabaylı"

əsəri ilə də Gəncə və Qazaxda qastrol sefərinə çıxmazı məhz yuxanda saidığımız zəruretlərin tezahüründür. Truppanın Qazaxda sefərində emekdaşımız da iştirak etmişdir. Aşağıda onun qeydini, tamaşaçıların və iştirakçıların ürək sözlərini veririk.

Qazax rayonunun rəhbərliyi Naxçıvan teatrının qastrola gəlməsinə xüsusi hazırlaşmışdı. Bu münasibətlə əsərin müəllifi, həmyeriləri olan xalq şairi Neriman Həsənzadəni də rayona dəvət etmişdilər. Uğurla keçən tamaşadan sonra Naxçıvan Müsiqili Dram Teatrının baş rejissoru və direktoru Kamran Quliyev, əsərin müəllifi Neriman Həsənzadə, rayon icra Hakimiyyətinin başçısı Rauf Hüseynov çıxış etdilər. Naxçıvan teatrının direktoru kollektivlərinə Gəncə və Qazaxdakı diqqət və qayğıdan danışı. Tamaşaçıların onları maraqla izləməsinə xüsusi vurğuladı. Rayon icra Hakimiyyətinin başçısı teatrın qastrolunu əlamətdar hədiyyə adlandıraq əsərin müəllifinə qiymətli hədiyyə təqdim etdi.

Xalq şairi Neriman Həsənzadə tamaşanın hazırlanması vaxtı Muxtar Respublikanın rəhbəri Vəsif Talibovun onlara diqqətini xatırlatdı. Naxçıvan teatrı ilə yaradıcılıq əlaqələrinin davam etdiriləcəyini bildirdi. Hüseyin Cavidin həyatından söhbət açan yeni yenesini tamamlamaq üzrə olduğunu diq-qətə çatdırıldı.

Tamaşadan sonra iştirakçıların və tamaşaçıların bir neçəsi ilə görüşüb ürək sözlərini qələmə aldı:

Barat Vusal (Azərbaycan Yaziçilər Birliyinin Qazax bölməsinin sədri):

Söz var o dillərə ağızdan düşür,
Ağız var söz orda nüfuzdan düşür.

Bu sətirlər "Atabaylı" pyesindəndir. Neriman Həsənzadə sözü nüfuza mindirən böyük sənətkarlardandır. Bu gün yadında deyil ki, "Atabaylı"nın neçə dəfə baxmışam. Amma ilk dəfə baxdım ki, "Atabaylı"nın neçə dəfə baxmışam. Naxçıvan teatrının bu tamaşasının Qazaxda belə uğurla oynanılması, tamaşaçılar tərafından rəqbatla qarşılıklılaşması məndə belə bir fikir oyadı ki, bu pyes Qazax teatrında da hazırlanı yaxşı olar.

Güləyə Həsənova (Qazax rayon icra Hakimiyyəti başçısının müavini): Neriman Həsənzadənin "Atabaylı" pyesinin rayonumuzda göstərilmesi mədəni-kültəvi tədbirlər silsiləsindəndir. Bu tamaşa baxandan sonra gördüm ki, biz böyük bir boşluğu doldurmuşuq. Çoxdandır ki, rayon sakinləri, ziyalıları belə bir əzəmetli tamaşa baxma-

mışdır. Əsərin mövzusu, hər biri aforizm, təbiiyəvi əhəmiyyət daşıyan dialoq və monoloqlar tamaşaçıların ürəyindən xəbər verirdi. Belə əsərlər insanların formallaşmasında, mənəvi, aləminin zənginleşməsində, vətənpərvərlik ruhunun güclənməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Çalışacaq ki, gələcəkdə "Atabaylı" də, Neriman müəllimin digər əsərləri də Qazax Dövlət Dram Teatrının səhnəsində hazırlanınsın. Qazaxlıların öz həmyeriləri Neriman Həsənzadə ilə fərqli etməyə daha çox haqları var.

Kamran Quliyev (Naxçıvan teatrının direktoru və baş rejissoru, xalq artisti): Neriman Həsənzadənin "Atabaylı" pyesi 1999-cu ilde Naxçıvan Muxtar Respublikasının 75 illiyi münasibətlə hazırlanmışdır. Və həmin dövrdən indiyə kimi repertuarımızda əsas yer tutur. Bakıda da bu tamaşa ilə qastrol sefərində olmuşdur.

Tariximizin bədii təcəssümü

Bizim üçün çox xoşdur ki, bu gün bu əsəri müəllifin dünyaya göz açlığı, doğulduğu torpaqda göstəririk. Mənim roluma gəldikdə isə deməliyim ki, Qızıl Arslan Azərbaycanın ədalətli, qurub-yaratmağı sevən bir hökmərdi kimi tarixdə qalib. Müəllif tarixi hadisələrə sadıq qalmış, onu bir şəxsiyyət kimi əsərində canlandırmışdır. Bu obrazı mən Azərbaycanın çəçəklənməsi, onun dövlətçiliyinin möhkəmləndirilməsi uğrunda mübarizə aparan bir insan kimi vermek istəməm. Mən bu rolumu — Qızıl Arslanı sevə-sevə yaratmışam. Rol da mənim yaradıcılıq həyatımda mühüm əhəmiyyət kəsb edib.

Həsən Ağasoy (xalq artisti): "Atabaylı" 1999-cu ilde hazırlanarkən quruluşçu rejissor Mərahim Fərzəlibeyov Nizami obrazını canlandırmağı mənə həvalə etdi. Bu əsərdə dramaturq Naxçıvan məmərləq məktəbinin banisi Əbübəkr Əcəmi ilə Gəncədə yaşayıb-yaratmış ulu şair Nizamini görüşdürü. Quruluşçu rejissorun köməyi ilə çalışmışam ki, Nizaminin şairliyindən əlavə insanı hissələrini də canlandıram. Qızıl Arslanın ölüm səhnəsindəki Nizaminin kədərini xüsusi qabartmağa çalışmışam. Axi Qızıl Arslan böyük dövlət xadımı olmaqla yanaşı, eyni zamanda ədəbiyyatı, sanəti sevən hökmərdi. O, Nizamini də qayğı ilə yanaşmış, sağlığında onun böyükliyünü görmüş və qiymətləndirmişdir. Onun ölümü Nizamini sarsıtmaya bilməzdı.

Əsərdə Nizamiyə doğma olan başqa bir insan isə Memar Əcəmidir. Onların görüş səhnəsində Əcəmi rulin ifaçısı Xəlil Hüseynova bu ənsiyyəti, məhrəbanlığı vermək istəmişdir. Deyim ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasının yubileyi münasibətlə keçirilən tədbirdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev də-bizim tamaşamıza baxdı. Onunla birləşən Azərbaycanın tanınmış ziyalıları də əsəri seyr edirdilər. Deyilənlərə görə hamə tamaşadan çox razı qalıb.

Elmira Kərimova (Naxçıvan MR-in əməkdar artisti): "Atabaylı" tamaşasında İanc Xatin obrazında çıxış edirəm. İanc Xatin mürəkkəb, cilddən cildə girməyi bacaran bir insandır. Müəllif onu pəsə bir hıyle mexanizmi kimi daxil etmiş, mərkəyin acı nəticəsini göstərmişdir. Bunu deməyi özümə borc bilirəm ki, teatrımızda bu obrazın ilk ifaçısı Azərbaycanın xalq artisti Xuraman Hacıyeva olmuşdur. Mən onun İanc Xatinin həsədən və həsrətə baxmışam. Onda ağlıma gəlməzdə ki, bir vaxtlar bu rolu men də oynayacağam.

Xuraman xanımından sonra İanc Xatin rolunu Yasəmən xanım ifa edirdi. Elə oldu ki, qastrol əre-

Naxçıvan teatrı - 125

fəsi Yasəmən xanım bizim teatrın uzaqlaşdırı. Bu rolu təcili hazırlamalı oldum. Deyim ki, Xuraman xanımından sonra bu obrazı oynamam qətindir. Həmişə teatrımızda qəhrəman qadın obrazları oynamışam. Axi onlann hamisi müsbət obrazlar idi. Doğrusu, İanc Xatinin məkrinini, hıylələrini verməyin mənə çatın olacağını düşünürüm. Ancaq kollektivin köməyi, Xuraman xanımından öyrəndiklərim dadıma çatdırı.

Şirzad Abutalibov (əməkdar artist): Əsərdə mən Abuşər rolunda çıxış edirdəm. Abuşər əsərdə şər qüvvələrin timsalıdır. Türkistandan xilas olunub gətirilməyinə baxmayaqaraq o, Qızıl Arslana qarşı çıxır. Amma Qızıl Arslan onun səhvlerini bağışlayır.

Əsərin köməkçi xəttini təşkil etməyinə baxmayaqaraq, tamaşaada müəllif idəyasinin açılmasında bu obraz da müəyyən rol oynayır. Bu rolu Mərahim müəllim mənə tapşırarkən doğrusu, tərəddüd edirdim. Sonra onun xarakterini öyrəndim. Necə oynadığımı isə yəqin ki, tamaşaçılar və mütxəssislər biler.

Vüsal Rzayev: Baxdığınız kimi, İanc Xatinın oğlu Mahmud mənəm ifamda təqdim olunur. Mahmud həyatın keşməkəşlərindən təcrübəsi az olan bir gəncdir. O, tərəddüd keçirir, bəzən həyatda nəyin yalan, nəyin doğru olduğunu ayırd edə bilmir. Mübarizələrdə gah bu, gah da digər tərəfa meyl edir. Amma bu onun təbiətindəki riyakarlılıqdan deyil, sadələvhiləyündən, torpağa, xalqa məhəbbətindən irali gelir. O, sadəcə olaraq kimlərin bu vətəni ağ güne çıxaracağını, kimlərin bu yurdú xilas edəcəyini anlaya bilmir. Bir xarakter kimi tərəddüdləri onu faciəyə gətirib çıxarı. Mən də, bir aktyor kimi obrazın bu cəhətlərini canlandırmışam.

Vüdət Rəcəbli (Naxçıvan MR əməkdar artisti): Naxçıvan teatrının 125 illiyi münasibəti ilə bizim həm Gəncədə, həm də Qazaxda tamaşalarımız yüksək səviyyədə qarşılandı. Bu bizim yubileyimizə Qazax və Gəncə tamaşaçılarının bir növ təbrükidir. Öz roluma gəldikdə isə deməliyim ki, Əbübəkr ağilli, müdrik bir gəncdir. O, atası Qızıl Arslanın sahvlərini görürdü. Onun gec-tez qadın məkrinə düşçər olacağını hiss edirdi. O, Toğrulun da firndaqlarını duymuşdu. Ona görə də tamaşa Əbübəkrin qələbəyə doğru irəliləyiş sorağı ilə başa çatır. Mən ifamda Əbübəkr belə də canlandırmışam.

Rza Xudiyev (Naxçıvan MR-in əməkdar artisti): Oynadığım Toğrul bəy obrazı tamaşaada bir xəlli deyil. Onun zahiri və daxili tərəfləri var. Həkimiyətə gəlmək üçün o her şeyə hazırlıdır. Hətta Azərbaycanı parçalamaqə belə. O, belə də edir. Öz məqsədine çatmaq üçün neçə-neçə sui-qəsdlər tərədir. Sonda özü də sui-qəsdir qurbanına çevrilir. Müəllif qayasını mən belə qavrılmışam, rejissorun köməkliyi ilə obrazın bu xüsusiyyətlərini vərəməyə çalışmışam.

Toğrul bəy obrazı mənim aktyor karyeramda çox böyük rol oynamışdır. Buna görə mən çox sevdiyim şair və dramaturq Neriman Həsənzadəyə minnətdarlığı bildirirəm. Onun "Pompeyin Qafqaza yürüyü"nde Albani çarı Ruz obrazı də mənə həvalə olunmuşdu. Belə monumental tamaşalar teatr üçün də, aktyorlar üçün də gərekli dir.

İnanırı, Neriman müəllim teatrımıza yeni əsərlər təqdim edəcək.

Hazırladı: Atababa ISMAYILOĞLU